

Käsillä oleva Virittäjä on kieli-ideologioiden tutkimuksen teemanumero. Kieli-ideologiat ovat monella tapaa ajankohtainen teema. Suomessa on käyty viime vuosina kiihkeitäkin kieltä, kielten asemaa ja kielenkäyttöä koskevia keskusteluja, joihin kielentutkijat ovat aktiivisesti osallistuneet ja joista monia on sivuttu Virittäjässäkin. Esimerkiksi käyvät keskustelut suomenkielisestä tieteellisestä julkaisemisesta, Kotuksen asemasta ja tehtävistä, ruotsin kielen pakollisuudesta ja vähemmistökieltemme asemasta sekä slangista ja Itä-Helsingin suomen variaatiosta. Kieltä koskevia ajankohtaisia keskusteluja on helppo luetella lisää, ja niitä myös käydään koko ajan.

Kieli-ideologian käsitteellä tarkoitetaan yleensä kielenkäyttäjien uskomuksia ja käsitteitä kielestä, sen arvosta ja merkityksestä eri yhteyksissä. Sitä lähellä olevia käsitteitä ovat esimerkiksi kielikäsite, kielenäkemys ja kieliäsenne, joita fennistiikkassakin on tarkasteltu eri tutkimuksissa. Kieli-ideologioiden tutkimuksen juuret ovat erityisesti lingvistikissa antropologiassa ja Michael Silversteinin vuonna 1979 pitämässä esitelmässä, jonka seurauksena alettiin kiinnittää enemmän huomiota ruohonjuuritason kielenkäyttöön ja siihen, miten kielenkäyttäjien yksityiset ja yhteiset, osin ristiriitaisetkin ymmärrykset kielestä ja kielenkäytöstä sosiaalisena ja tilanteisena ilmiönä lopulta tekevät kielestä sen, mitä se on. Sittenkin kieli-ideologioiden tutkimus on laajentunut ja monialaistunut niin, että tutkimusta tehdään monin eri menetelmin eri tutkimusperinteissä. Tätä moninaisuutta käsitellään tämän numeron johdantoartikkelissa, jossa tarkastellaan kieli-ideologian käsitettä ja kieli-ideologioiden tutkimuksen teoriaa ja käytäntöä suomalaisessa ja kansainvälisessä tutkimuksessa.

Tämän numeron kirjoituksista käy ilmi, että kieli-ideologioita voi tutkia monenlaisista aineistoista ja monella eri menetelmällä. Anna Solinin artikkeli käsittelee yhden genren, viranhakuportfolion, kotouttamista ja siinä ilmeneviä normiristiriitoja, jotka tulevat eri tavoin esiin tutkimusta varten haastateltujen toimijoiden puheessa. Anne Mäntysen artikkeli taas tarkastelee tietokirjan suomennostyössä rakentuvia sanajärjestysnormeja käsikirjoitusmerkintöjä analysoiden. Näissä artikkeleissa keskeinen käsite kieli-ideologian rinnalla on normi. Normeja sivuaa myös Sari Pietikäisen artikkeli, jossa tutkitaan kieli-ideologioiden ja yksilön kokemusten suhdetta monikielisen inarinsaamenpuhujan kielielämäkerrassa niin sanotun neksusanalyysin avulla ja pohditaan myös tämän menetelmän soveltumista kieli-ideologioiden tutkimukseen. Mia Halosen katsaus puolestaan nostaa esiin kielentutkimuksen diskurssien kieli-ideologiset ulottuvuudet ja antaa aineksia pohtia kielentutkijoiden roolia ja vastuuta paitsi kielentutkijoina myös kielipoliittisina toimijoina.¹

1. Teemanumeron artikkeleita on työstetty yhteisissä kirjoitustyöpajoissa, joita on taloudellisesti tukenut Suomen Akatemian rahoittama Peripheral multilingualism -hanke.

Myös tämän numeron kirja-arviot koskettelevat tavalla tai toisella kieli-ideologioita. Yhtä lukuun ottamatta ne esittelevät englanninkielistä kirjallisuutta ja antavat jonkinlaisen käsityksen siitä, millaisia teemoja kieli-ideologioiden tutkijat kansainvälisellä tutkimuskentällä pohtivat. Arvioitavana oleva Charlotta af Hällström-Reijosen (2012) väitöstutkimus puolestaan tuo uutta kiinnostavaa tietoa suomenruotsin kielenhuollon historiasta ja siinä vaikuttaneista ideologioista.

Virittäjän toimitussihteerinä on yli viisi vuotta toiminut maisteri *Kaisa Ranta*, joka tämän numeron myötä jättää jäähyväiset Virittäjälle ja siirtyy uusien tehtävien pariin. Kiitämme häntä lämpimästi näiden vuosien aikana tehdystä arvokkaasta työstä.

ANNE MÄNTYNEN